

CZU: 343.9(478+498)

ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA PRIVIND CRIMINALITATEA MOTIVATĂ DE PREJUDECATĂ ÎN RÂNDUL MINORILOR

Vitalie IONAȘCU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății de drept, administrație, ordine și securitate publică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0001-6976-615X*

Roman OJOVAN,

*doctorand,
șef al Serviciului interacțiune comunitară
al Secției securitate publică a IP Anenii Noi
ORCID: 0009-0003-3142-9774*

Rezumat

Articolul analizează fenomenul criminalității motivate de prejudecată în rândul minorilor din Republica Moldova și România, evidențiind provocările legislative, instituționale și educaționale asociate. Cercetarea subliniază lipsa unor studii detaliate în domeniu și necesitatea perfecționării cadrului normativ pentru a include specificații clare privind motivele de prejudecată. De asemenea, sunt prezentate măsuri esențiale pentru educația și conștientizarea populației, precum programe de responsabilizare și utilizarea resurselor precum Ghidul privind Drepturile Omului. Concluziile și recomandările evidențiază importanța unei colaborări eficiente între instituții și societatea civilă pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen.

Cuvinte-cheie: criminalitate motivată de prejudecată, minori, discriminare, Republica Moldova, România, drepturile omului, educație, legislație, prevenire.

Summary

The article examines the phenomenon of bias-motivated crime among minors in the Republic of Moldova and Romania, highlighting the associated legislative, institutional, and educational challenges. The research underscores the lack of detailed studies in this area and the need to improve the legal framework to include clear specifications regarding bias motives. It also discusses essential measures for education and public awareness, such as accountability programs and the use of resources like the Human Rights Guide. The conclusions and rec-

ommendations emphasize the importance of effective collaboration between institutions and civil society to prevent and combat this phenomenon.

Keywords: bias-motivated crime, minors, discrimination, Republic of Moldova, Romania, human rights, education, legislation, prevention.

Introducere. Criminalitatea motivată de prejudecată reprezintă o formă de comportament antisocial care vizează indivizi sau grupuri pe baza unor caracteristici personale protejate, precum rasă, gen, religie, orientare sexuală sau dizabilitate. Aceste fapte, indiferent dacă sunt clasificate drept infracțiuni sau contravenții, au implicații grave atât asupra victimelor directe, cât și asupra comunității în ansamblu, generând tensiuni sociale și perpetuând stereotipuri și discriminare. În rândul minorilor, acest tip de comportament ridică provocări suplimentare, fiind influențat de educație, mediu familial și social, dar și de cadrul legislativ și instituțional existent. Articolul de față își propune să analizeze fenomenul criminalității motivate de prejudecată comise de minori într-o perspectivă comparativă între Republica Moldova și România, evidențiind progresele, lacunele și direcțiile viitoare de acțiune.

În contextul Republicii Moldova, dezvoltarea cadrului legislativ și instituțional pentru combaterea discriminării și protejarea drepturilor omului a cunoscut un progres semnificativ în ultimele două decenii. Adoptarea Legii nr. 121/2012 privind asigurarea egalității și a Legii nr. 52/2014 privind Avocatul Poporului (Ombudsman) reflectă angajamentul autorităților moldovenești față de valorile fundamentale ale drepturilor omului. Totuși, analiza arată că aplicarea acestor prevederi legislative în domeniul criminalității motivate de prejudecată este încă limitată, iar lacunele existente reduc eficiența intervențiilor în cazurile care implică minori. La aceasta se adaugă lipsa unor mecanisme adecvate de colectare și monitorizare a datelor referitoare la aceste fapte, ceea ce îngreunează analiza fenomenului și dezvoltarea unor politici publice informate.

În România, cadrul legislativ existent prezintă lacune evidente în ceea ce privește includerea explicită a motivelor de prejudecată în Codul Penal și legislația contravențională. Deși există mecanisme instituționale dedicate prevenirii discriminării, cum ar fi Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, acestea sunt insuficient utilizate în gestionarea faptelor motivate de prejudecată comise de minori. În absența unor prevederi legale clare, cazurile de acest tip riscă să fie clasificate greșit sau ignorate, ceea ce subminează atât prevenirea, cât și sancționarea acestora.

Articolul explorează, de asemenea, aspectele legate de educație și sensibilizare socială, subliniind importanța programelor de responsabilizare a minorilor și a persoanelor implicate în educația lor. Educația privind drep-

turile omului joacă un rol esențial în prevenirea comportamentelor motivate de prejudecată, iar resurse precum Ghidul privind Drepturile Omului oferă un suport valoros în acest sens. Disponibil acum și în Republica Moldova, ghidul promovează valori democratice și sprijină conștientizarea publicului cu privire la importanța toleranței și egalității.

Dincolo de aspectele legislative și educaționale, articolul evidențiază nevoia unei colaborări mai strânse între instituțiile statului și organizațiile societății civile pentru prevenirea și combaterea criminalității motivate de prejudecată. Consiliile pentru Egalitate și alte entități similare pot juca un rol esențial în monitorizarea fenomenului, oferirea de suport victimelor și promovarea unei culturi a respectului pentru diversitate.

Metodele și materialele de cercetare. În această cercetare, s-au utilizat metode calitative pentru a analiza fenomenul criminalității motivate de prejudecată în rândul minorilor din Republica Moldova și România. Principala direcție a fost analiza documentară a cadrului legislativ, instituțional și educațional, examinând documente precum Codurile Penale și Contravenționale, Legea nr. 121/2012 și alte acte normative. Scopul a fost identificarea progreselor și lacunelor în reglementarea faptelor motivate de prejudecată.

Analiza comparativă a permis evidențierea diferențelor și asemănărilor dintre abordările din cele două țări, raportate la standardele internaționale. De asemenea, s-au integrat concluzii din rapoarte internaționale și naționale, precum cele ale OSCE și Consiliului Europei, pentru a înțelege mai bine implicațiile faptelor motivate de prejudecată asupra minorilor.

Revizuirea literaturii de specialitate și utilizarea unor ghiduri precum Ghidul privind Drepturile Omului au oferit perspective teoretice și practice utile pentru prevenirea și gestionarea acestui tip de comportament. Această abordare a facilitat formularea unor concluzii relevante și fundamentate, susținând eforturile de combatere a discriminării și promovarea egalității.

Rezultate obținute și discuții. Infracțiunile motivate de ură reprezintă o amenințare semnificativă pentru coeziunea socială, iar abordarea acestora dintr-o perspectivă a drepturilor fundamentale evidențiază obligația statelor membre de a investiga eficient motivațiile bazate pe prejudecată [1]. Această obligație derivă din instrumentele internaționale fundamentale, precum Convenția europeană a drepturilor omului, care impune protejarea drepturilor și libertăților individuale în fața oricăror forme de discriminare.

În contextul Republicii Moldova, Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164/2024, reprezintă un răspuns strategic la cerințele de aderare la Uniunea Europeană prevăzute în Planul național de acțiuni pentru anii 2024-2027. Acest program include măsuri menite să răspundă recomandărilor Raportului Comisiei Europene din 2023, adresând teme

critice precum reducerea inegalităților, combaterea discriminării, protecția drepturilor copiilor și îmbunătățirea condițiilor din penitenciare. Totodată, sunt vizate aspecte precum colectarea datelor dezagregate privind infracțiunile legate de discursul de ură și prevenirea discriminării împotriva femeilor și fetelor, în conformitate cu prioritățile europene [2].

Un studiu realizat în 2021 privind percepția drepturilor omului în Republica Moldova [3] evidențiază opinii diferite în rândul populației generale cu privire la respectarea drepturilor grupurilor vulnerabile. Astfel, drepturile copiilor sunt considerate cel mai bine respectate (70,8%), urmate de cele ale femeilor (58%), ambele înregistrând creșteri semnificative față de anii anteriori, cu 13 p.p. și 11 p.p. respectiv. În schimb, drepturile altor grupuri, precum minoritățile religioase (44,4%) sau cetățenii străini, sunt percepute ca fiind mai puțin protejate. Cele mai scăzute niveluri de respectare sunt asociate drepturilor consumatorilor de droguri (17,7%), minorităților sexuale (19,4%) și deținuților (19,9%), indicând o persistență a discriminării împotriva acestor grupuri.

Participanții la studiile de percepție descriu discriminarea ca fiind un act de excludere bazat pe prejudecăți, care afectează grav integrarea socială și accesul la drepturi egale. În mediul rural, discriminarea este asociată mai frecvent cu dificultăți în accesarea locurilor de muncă, în timp ce în mediul urban, participanții recunosc contribuția propriilor atitudini la perpetuarea stereotipurilor.

Un exemplu clar este reprezentat de situația romilor, considerați frecvent drept unul dintre grupurile cel mai sever afectate de discriminare. Aceștia se confruntă cu bariere majore în accesarea locurilor de muncă, marginalizare socială și etichetări negative perpetuate de funcționarii publici. În discuțiile de grup, romii intervievați au menționat că stereotipurile adânc înrădăcinate în societate continuă să le afecteze viața de zi cu zi, conducând la excluderea lor din comunitate.

Pe de altă parte, persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA se confruntă cu încălcări ale dreptului la sănătate, iar unele cadre medicale manifestă reticență în a oferi tratament adecvat dacă cunosc statutul HIV al pacienților. Deși au fost realizate progrese în ceea ce privește protecția confidențialității și conștientizarea publicului, stigma persistă în anumite situații. Multe persoane HIV pozitive aleg să își ascundă statutul din teama de a fi tratate inechitabil: „Solicit medicului de familie să nu menționeze statutul meu HIV pozitiv, pentru că vreau să fiu tratată ca oricare alt pacient.” În același timp, campaniile recente de sensibilizare au dus la o îmbunătățire a percepției generale, reducând treptat stigmatizarea și marginalizarea.

Situația minorităților religioase în Republica Moldova a cunoscut schimbări semnificative în ultimii ani, conform mărturiilor participanților

la studiile de percepție. Reprezentanții acestor grupuri afirmă că, spre deosebire de acum 5-10 ani, incidentele de discriminare pe motiv religios au scăzut semnificativ. În trecut, conflictele cu liderii ortodocși și susținătorii acestora erau frecvente, în special în mediul rural, unde evenimentele religioase ale minorităților erau perturbate, iar membrii acestor comunități erau alungați din sate sau chiar agresați fizic. În prezent, gradul de toleranță față de confesiunile religioase a crescut considerabil.

Cu toate acestea, atitudinile ostile persistă față de musulmani, alimentate de stereotipuri negative și lipsa de cunoaștere. Musulmanii sunt frecvent asociați cu terorismul, ceea ce contribuie la stigmatizarea acestora. O cetățeancă a Republicii Moldova, convertită la islam prin căsătorie, a raportat atitudini de dispreț din partea anturajului său, iar copiii săi au fost discriminați de către unele cadre didactice în instituția de învățământ. Totuși, alți respondenți afirmă că toleranța cadrelor didactice față de religia copiilor este, în general, satisfăcătoare, mai ales deoarece credințele religioase ale acestora sunt adesea alegeri ale părinților.

Un alt aspect important subliniat de reprezentanții minorităților religioase și etnice este ne coincidența zilelor de sărbătoare religioasă cu cele legale de odihnă. Această discrepanță generează dificultăți atât pentru angajați, care trebuie să negocieze zilele libere cu angajatorii, cât și pentru elevi și studenți, care nu dispun de alternative viabile.

În ceea ce privește minoritățile etnice, respondenții au menționat că, în general, nu se confruntă cu discriminare pe criterii etnice, mai ales dacă provin din localități multietnice. Totuși, problema limbii rămâne un factor discriminator semnificativ. Majoritatea acestora vorbesc fluent limba rusă, dar au cunoștințe limitate de limba română, ceea ce creează dificultăți în interacțiunile cu instituțiile publice, inclusiv în completarea documentelor oficiale. Persoanele vârstnice sunt cele mai afectate, deoarece nu cunosc alfabetul latin, ceea ce le limitează considerabil accesul la servicii esențiale.

Persoanele cu dizabilități fizice continuă să se confrunte cu obstacole majore, în special din cauza lipsei unei infrastructuri accesibile. Absența rampelor de acces și a altor facilități necesare le restricționează autonomia și opțiunile de integrare socială, inclusiv accesul la educație, angajare și alte servicii.

În mod similar, non-cetățenii intervievați au evidențiat dificultăți semnificative legate de drepturile fundamentale. Lipsa accesului la documentele de călătorie le restricționează libera circulație, iar absența unui statut clar generează probleme birocratice și economice. Deși unii dintre aceștia au beneficiat de sprijinul autorităților, cum ar fi Biroul pentru Migrație și Azil, limitările persistă. Dreptul la vot, deși frecvent invocat ca fiind încălcat, nu reprezintă o prioritate pentru majoritatea acestora, preocupările lor princi-

pale fiind orientate spre aspectele de subzistență, cum ar fi accesul la locuri de muncă și servicii financiare.

Un alt grup afectat de restrângerea drepturilor sunt cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană, care se confruntă cu numeroase încălcări ale libertăților politice, ale dreptului la liberă circulație și ale libertății de opinie. Pandemia de COVID-19 a accentuat aceste probleme, în special pentru elevii și angajații care se deplasează zilnic între cele două maluri ale Nistrului, dar și pentru persoanele separate de familie.

Câțiva experți au subliniat vulnerabilitatea cetățenilor Republicii Moldova domiciliați sau aflați temporar în regiunea transnistreană la încălcări grave ale drepturilor fundamentale. Drepturile cel mai frecvent încălcate includ dreptul la viață, libertate și siguranță, dar și dreptul la un proces echitabil. Lipsa unor mecanisme funcționale pentru monitorizarea și sancționarea acestor încălcări accentuează problema, iar autoritățile de la Chișinău sunt criticate pentru lipsa unor măsuri eficiente. Aceste aspecte au implicații majore în rândul minorilor afectați de conflictul transnistrean, care se confruntă cu bariere suplimentare în accesarea educației și a protecției sociale.

Pe de altă parte, în România, segregarea etnică a romilor rămâne o problemă profundă, afectând mai ales accesul minorilor la educație, locuire și integrare socială. Conform unor studii recente [4, p. 25], segregarea este cea mai răspândită formă de discriminare etnică, iar România, care găzduiește cea mai mare populație de romi din Europa, a înregistrat cel mai mare număr de cercetări și intervenții asupra copiilor romi, conform Raportului privind „Cartografierea cercetării asupra copiilor romi în Uniunea Europeană 2014–2017” [5, p. 35]. Cu toate acestea, aceste intervenții nu au eliminat complet problemele cu care se confruntă minorii romi, mai ales în mediile defavorizate.

În Republica Moldova, Raportul de evaluare a Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022 a evidențiat deficiențe în realizarea obiectivelor legate de incriminarea faptelor ilegale motivate de prejudecată sau ură [6, p.48]. O problemă majoră a fost lipsa datelor dezagregate privind sentințele definitive pentru astfel de infracțiuni, care ar fi permis o evaluare mai precisă a situației. Această deficiență a afectat inclusiv capacitatea autorităților de a proteja minorii împotriva actelor de discriminare și ură.

Totuși, începând cu anul 2023, printr-un Ordin comun al Procuraturii Generale, MAI, CNA, SV și SFI, au fost introduse modificări ce vizează colectarea datelor dezagregate privind cauzele inițiate în fiecare unitate administrativ-teritorială. Această inițiativă are potențialul de a contribui la o mai bună monitorizare a infracțiunilor motivate de prejudecată și ură, inclusiv a celor care afectează minorii. În contrast cu România, unde segregarea

romilor este mai bine documentată, Republica Moldova rămâne în urmă în ceea ce privește colectarea și analiza datelor privind infracțiunile motivate de prejudecată.

Aceste discrepanțe între Republica Moldova și România subliniază necesitatea unor strategii adaptate pentru protejarea minorilor împotriva criminalității motivate de prejudecată. În timp ce România se concentrează pe integrarea minorilor romi, Republica Moldova trebuie să îmbunătățească monitorizarea și prevenirea infracțiunilor, inclusiv prin politici care să asigure respectarea drepturilor fundamentale pentru toți copiii.

Un element central al demersurilor Republicii Moldova de combatere a criminalității motivate de prejudecată îl reprezintă Proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative, inițiat în 2015 pentru alinierea legislației naționale la standardele internaționale în domeniul drepturilor omului. Conform Notei informative [7], acest proiect a fost elaborat de un grup de lucru interinstituțional, care a inclus reprezentanți ai instituțiilor naționale, organizațiilor internaționale și societății civile. Grupul a stabilit priorități ce vizează îmbunătățirea cadrului legal pentru combaterea infracțiunilor motivate de prejudecată și a organizat dezbateri publice în vederea consolidării măsurilor propuse.

În acest context, legislația propusă s-a bazat pe recomandări cheie ale organismelor internaționale, precum Comisia Europeană împotriva rasismului și intoleranței și Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, dar și pe prevederi din Protocolul nr. 12 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. Aceste documente subliniază necesitatea unor mecanisme clare pentru sancționarea și prevenirea infracțiunilor motivate de ură, cu un accent special pe protejarea grupurilor vulnerabile, inclusiv a minorilor. Totuși, implementarea efectivă a acestor recomandări rămâne un punct sensibil, fiind frecvent împiedicată de lipsa datelor dezagregate și a unei monitorizări eficiente.

În paralel, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității a elaborat un memorandum [8] care analizează legislația și practicile naționale comparativ cu cele internaționale. Acest document evidențiază lacunele legislative și propune soluții concrete pentru asigurarea unui cadru legal mai eficient în combaterea faptelor motivate de prejudecată.

Un alt aspect esențial este reliefat în Raportul [9] realizat în cadrul Proiectului „Consolidarea accesului la justiție...”, care evidențiază necesitatea îmbunătățirii colectării de date privind infracțiunile motivate de ură în Republica Moldova. Documentul oferă o imagine clară asupra situației naționale și include recomandări pentru instituțiile relevante, accentuând importanța monitorizării riguroase și a analizelor sistematice. Acest raport scoate

în evidență, totodată, diferențele notabile dintre Republica Moldova și alte țări din Parteneriatul Estic, subliniind că provocările privind colectarea de date influențează în mod direct capacitatea de a proteja eficient minorii afectați de infracțiuni motivate de prejudecată.

Aceste inițiative legislative și analitice demonstrează un angajament ferm al Republicii Moldova față de combaterea criminalității motivate de prejudecată, însă implementarea lor practică necesită o mai mare coordonare interinstituțională și implicare activă din partea autorităților. În acest sens, experiența României privind incluziunea socială a grupurilor vulnerabile poate oferi lecții valoroase pentru dezvoltarea unor politici publice eficiente.

Conform raportului analizat, cadrul legal actual al Republicii Moldova pentru combaterea infracțiunilor motivate de ură oferă protecție limitată, excluzând caracteristici esențiale precum orientarea sexuală, dizabilitatea și genul. Mai mult, „pragul de prejudecată” definit prin necesitatea probei directe a „urii” ridică standardul de demonstrare a infracțiunilor, limitând astfel cazurile care pot fi încadrate în această categorie. Aceste limitări reduc semnificativ eficiența cadrului legal actual în protejarea grupurilor vulnerabile, inclusiv minorii, care sunt adesea victime ale unor astfel de acte motivate de prejudecată.

Proiectele recente de modificare a Codului Penal reprezintă totuși un progres important. Acestea vizează reducerea pragului necesar pentru dovedirea infracțiunilor motivate de ură și introducerea unor caracteristici mai incluzive, extinzând protecția oferită de lege. Adoptarea unei definiții mai cuprinzătoare a infracțiunilor motivate de ură ar putea facilita nu doar monitorizarea, ci și prevenirea și sancționarea acestor fapte.

Un pas semnificativ în această direcție a fost Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2018-2022, aprobat de Parlamentul Republicii Moldova[10]. Acest plan include măsuri specifice pentru combaterea infracțiunilor motivate de ură, precum aducerea mecanismului de colectare a datelor dezagregate în conformitate cu standardele internaționale, în special recomandările ONU.

Adoptarea unei definiții comune a infracțiunii motivate de ură pentru utilizarea uniformă de către poliție, procuratură și instanțe este esențială pentru îmbunătățirea calității datelor și a justiției pentru victime. O abordare coerentă între instituții nu doar că asigură transmiterea corectă a informațiilor privind natura infracțiunii și nevoile victimelor, ci și permite prezentarea către instanță a unor probe detaliate și de calitate superioară. Această coerență contribuie la sporirea siguranței victimelor și la crearea unui mediu în care accesul la justiție este eficient garantat.

Un alt element crucial este colaborarea eficientă cu organizațiile so-

cietății civile, care joacă un rol esențial în colectarea și diseminarea informațiilor despre infracțiunile motivate de ură. Implicarea acestor organizații contribuie la identificarea lacunelor din sistem și la asigurarea că măsurile luate răspund nevoilor reale ale victimelor, inclusiv ale minorilor afectați.

În concluzie, implementarea unei abordări mai incluzive și de colaborare în combaterea infracțiunilor motivate de ură poate îmbunătăți semnificativ accesul la justiție și protecția victimelor, consolidând mecanismele naționale de prevenire și sancționare. Acest proces este fundamental pentru reducerea vulnerabilității minorilor la astfel de infracțiuni.

După cum este explicat în cadrul „Analizei situaționale”, proiectul de Cod Penal propunea o „noțiune a motivelor bazate pe prejudecată”, care să se aplice Codului Penal și Contravențional (contravenții). Instituțiile relevante ar putea utiliza definiția propusă ca o definiție informală de monitorizare pe durata procesului legislativ ce privește Codul Penal.

Este important de menționat că definiția infracțiunilor motivate de ură propusă în Republica Moldova are scopuri de monitorizare, fără a servi ca bază pentru clasificarea infracțiunilor. Rolul său principal este de a urmări aceste infracțiuni în etapele procesului penal: raportare, investigare, urmărire penală, examinare judiciară și condamnare.

Conform Codului Penal și Codului Contravențional al Republicii Moldova, „motivele de prejudecată” au fost clar definite prin Legea nr. 111 din 21 aprilie 2022, acestea incluzând idei preconcepute bazate pe rasă, gen, religie, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen și alte caracteristici protejate. Totuși, simpla prezență a acestor caracteristici nu este suficientă pentru a concluziona că fapta este motivată de prejudecată, iar motivele pot fi atât parțiale, cât și combinate cu alte intenții ale făptuitorului.

În România, Codul Penal și Ordonanța Guvernului privind contravențiile nu includ prevederi clare privind infracțiunile motivate de prejudecată. Această omisiune afectează capacitatea autorităților de a identifica și monitoriza eficient asemenea fapte.

Un document OSCE din 2009 atrage atenția asupra ambiguităților termenilor „infracțiuni motivate de ură” și „mobil bazat pe ură.” Astfel, ura nu este întotdeauna motivul determinant al unei infracțiuni de acest tip, prejudcata având un sens mai larg, incluzând intoleranța față de o caracteristică personală a victimei. De asemenea, documentul subliniază că o victimă poate simboliza o idee sau o caracteristică protejată, fără ca făptuitorul să simtă ură explicită față de aceasta.

Conform Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI), autoritățile române ar trebui să îmbunătățească pregătirea polițistilor, procurorilor și judecătorilor pentru recunoașterea infracțiunilor motivate de prejudecată. În concluziile publicate în 2022, ECRI a subliniat ne-

cesitatea dezvoltării unor proceduri eficiente pentru identificarea corectă a acestor infracțiuni, reamintind că lipsa calificării adecvate poate submina funcționarea justiției penale în astfel de cazuri.

Adoptarea definiției extinse a infracțiunilor motivate de ură în Republica Moldova reprezintă un pas semnificativ înainte. Totuși, monitorizarea, aplicarea uniformă și colaborarea eficientă între instituții sunt esențiale. În România, vidul legislativ împiedică reacția eficientă la violențele motivate de prejudecată, iar colaborarea instituțiilor este limitată.

Aceste diferențe subliniază importanța clarificării cadrului legal și a uniformizării procedurilor în ambele state pentru protejarea minorilor împotriva infracțiunilor motivate de prejudecată. Pregătirea specializată a profesioniștilor din justiție și implicarea societății civile rămân instrumente cheie pentru asigurarea unei protecții eficiente.

În ultimii ani, Republica Moldova a adoptat măsuri importante la nivel normativ și instituțional pentru consolidarea respectării drepturilor omului și crearea unui cadru coerent de acțiuni coordonate la nivel național. Un reper esențial în această direcție este adoptarea Legii nr. 52/2014 privind Avocatul Poporului (Ombudsman) [16], care a întărit capacitățile Centrului pentru Drepturile Omului, transformat ulterior în Oficiul Avocatului Poporului (OAP). Această instituție joacă un rol crucial în monitorizarea respectării drepturilor omului și promovarea principiilor nediscriminării.

De asemenea, prin adoptarea Legii nr. 121/2012 privind asigurarea egalității [17], Republica Moldova a instituit un cadru legislativ care include o listă indicativă, dar deschisă, a criteriilor de nediscriminare. Această abordare permite acoperirea unei game largi de motive de discriminare, inclusiv a celor emergente, oferind astfel un instrument legislativ flexibil pentru combaterea intoleranței și prejudecăților.

Asigurarea respectării drepturilor omului este un imperativ fundamental pentru societățile care aspiră la bunăstare, pace socială și consolidarea statului de drept. Republica Moldova și-a reafirmat acest angajament prin ratificarea principalelor tratate internaționale în domeniu, consolidându-și astfel poziția pe plan internațional ca stat parte al mecanismelor globale de protecție a drepturilor omului.

Pentru a-și respecta obligațiile asumate, autoritățile moldovenești au elaborat documente strategice precum Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022 (PNADO), care constituie o bază pentru direcțiile prioritare de acțiune. PNADO a fost conceput pe baza recomandărilor formulate de mecanismele internaționale, cum ar fi Consiliul ONU pentru Drepturile Omului și alte organisme de monitorizare precum OSCE și Consiliul Europei. Aceste recomandări, acceptate de Republica Moldova în cadrul celui de-al doilea ciclu al Evaluării Periodice Universale

desfășurat la Geneva în 2016, au orientat politicile naționale spre garantarea respectării și implementării drepturilor fundamentale.

Prin aceste inițiative, Republica Moldova încearcă să răspundă provocărilor legate de combaterea discriminării și infracțiunilor motivate de prejudecată, inclusiv în rândul minorilor. Adoptarea unor strategii incluzive și cooperarea eficientă între instituții sunt esențiale pentru reducerea vulnerabilității grupurilor afectate și crearea unui mediu social în care drepturile tuturor persoanelor, indiferent de caracteristicile lor, sunt protejate.

În anul 2015, Republica Moldova, alături de cele 192 de state membre ale ONU, s-a angajat să pună în aplicare Agenda pentru Dezvoltare Durabilă 2030, aprobată în cadrul summit-ului ONU de la New York, desfășurat la 25 septembrie 2015. Această agendă oferă o abordare inovatoare a dezvoltării, axată pe promovarea drepturilor omului sub toate aspectele lor. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) incluse în Agenda 2030 au fost integrate în Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022 (PNADO), care pune în centru drepturile și interesele oamenilor.

Republica Moldova a consolidat cadrul legislativ pentru prevenirea și combaterea discriminării prin adoptarea Legii nr. 121/2012 privind asigurarea egalității [17], care stabilește că eliminarea discriminării poate fi realizată prin:

- prevenirea actelor discriminatorii prin măsuri speciale și pozitive, aplicabile până la atingerea egalității și includerii sociale a grupurilor dezavantajate;
- medierea conflictelor apărute din fapte discriminatorii prin soluționarea pe cale amiabilă;
- sancționarea comportamentelor discriminatorii;
- repararea prejudiciilor materiale și morale cauzate de acte de discriminare.

De asemenea, Consiliul pentru Egalitate, autoritățile publice și instanțele judecătorești sunt desemnate ca subiecți principali în prevenirea și combaterea discriminării. Rolul Consiliului pentru Egalitate este unul complex, acesta având următoarele atribuții:

- monitorizarea conformității legislației cu standardele internaționale privind nediscriminarea;
- propunerea modificărilor legislative pentru prevenirea discriminării;
- adoptarea de avize consultative privind proiectele de acte normative;
- monitorizarea implementării legislației anti-discriminare;
- colectarea informațiilor despre starea și tendințele discriminării la nivel național;
- elaborarea de studii și rapoarte privind discriminarea;
- sensibilizarea societății pentru eliminarea formelor de discriminare;

- conlucrarea cu organisme internaționale de profil;
- soluționarea plângerilor privind discriminarea;
- documentarea cazurilor și monitorizarea implementării recomandărilor;
- sesizarea organelor de urmărire penală în cazul unor fapte discriminatorii ce constituie infracțiuni;
- facilitarea soluționării amiabile a conflictelor discriminatorii;
- exercitarea altor atribuții prevăzute de lege.

Un alt instrument important pentru protecția drepturilor omului este Ghidul privind Drepturile Omului [18], care oferă orientări practice pentru aplicarea legislației și promovarea valorilor democratice. Acesta susține implementarea standardelor internaționale și sprijină procesul de sensibilizare socială.

Prin angajamentele asumate în cadrul Agendei 2030 și prin măsurile legislative adoptate, Republica Moldova face pași importanți în crearea unui cadru legal comprehensiv pentru combaterea discriminării și promovarea egalității. Totuși, aplicarea efectivă a acestor măsuri necesită o colaborare eficientă între instituțiile relevante și implicarea activă a societății civile. Aceste acțiuni sunt esențiale pentru protejarea grupurilor vulnerabile, în special a minorilor, împotriva infracțiunilor motivate de prejudecată.

Un instrument inovator în educația privind drepturile omului, disponibil în unsprezece țări, este Ghidul privind Drepturile Omului, care oferă resurse și instrumente utile pentru cetățeni, angajați din sectorul public, profesori, studenți și alți profesioniști. Acest ghid urmărește să crească nivelul de înțelegere și aplicare a drepturilor omului în viața de zi cu zi, contribuind la o mai bună informare a publicului cu privire la drepturile și responsabilitățile fundamentale.

Fondat de organizația Baltic Human Rights Society din Riga, ghidul a fost dezvoltat inițial ca o inițiativă baltică și lansat pentru prima dată în Letonia în 2016. Ulterior, a fost extins în Estonia și Lituania în 2017, marcând un progres semnificativ în educația privind drepturile omului în regiunea baltică. Lansarea sa a fost precedată de prima Conferință Baltică pentru Educație privind Drepturile Omului, desfășurată la Riga în 2015, care a reunit reprezentanți ai guvernelor, instituțiilor de stat, organizațiilor internaționale și neguvernamentale, precum și membri ai mediului academic.

De-a lungul anilor, ghidul s-a transformat într-o platformă europeană, fiind lansat în Bulgaria în 2019, Slovenia și Slovacia în 2021, iar în Franța și Croația în 2023. În același an, a fost extins în Ucraina, Moldova și Georgia, marcând o nouă etapă a acestui proiect educațional în regiunea est-europeană.

În Republica Moldova, ghidul beneficiază de sprijinul Ombudsmanului Republicii Moldova (Avocatul Poporului) și al Consiliului pentru Egalitate,

care au contribuit la adaptarea sa la specificul național. Lansarea acestuia reprezintă un pas important în educația publicului privind drepturile fundamentale, fiind destinat să promoveze valorile democratice și să sporească respectul pentru statul de drept.

Dezvoltat prin cooperarea unei rețele de organizații europene, ghidul își propune să ofere resurse multilingve și ușor de utilizat, care să sprijine înțelegerea și asumarea drepturilor omului. Cofinanțat de Uniunea Europeană, Nordplus în țările Nordice-Baltice și alte organisme internaționale, proiectul reflectă angajamentul instituțiilor europene față de educația pentru drepturile omului. Printre susținătorii săi se numără Ministerul Afacerilor Externe al Țărilor de Jos, Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Culturii din Letonia, dar și organisme importante precum Apărătorul Drepturilor din Franța (Ombudsman), UNESCO Letonia și alte instituții naționale relevante.

Prin extinderea sa în Republica Moldova, ghidul oferă un instrument esențial pentru sensibilizarea societății cu privire la prevenirea discriminării și criminalității motivate de prejudecată, inclusiv în rândul minorilor. Colaborarea dintre instituțiile locale și organizațiile internaționale contribuie la construirea unei culturi a respectului pentru drepturile omului, oferind modele de bune practici și sprijin în procesul de consolidare a statului de drept.

Concluzii și recomandări. Analiza realizată în cadrul acestei cercetări evidențiază complexitatea și provocările asociate criminalității motivate de prejudecată în rândul minorilor, subliniind necesitatea unei atenții sporite din partea autorităților și societății. Deși Republica Moldova și România au făcut pași importanți în prevenirea și combaterea discriminării, fenomenul faptelor motivate de prejudecată comise de minori rămâne insuficient studiat, atât în cele două țări, cât și în alte state membre ale Uniunii Europene. Această lacună academică și instituțională afectează dezvoltarea unor strategii eficiente de prevenire și intervenție, limitând capacitatea autorităților de a identifica și gestiona aceste situații. În special, lipsa unei clasificări adecvate și a unui cadru normativ care să includă toate formele de comportament motivate de prejudecată conduce la o abordare fragmentată și, adesea, incompletă.

Deși în ultimii ani se observă un interes mai mare pentru prevenirea bullying-ului în instituțiile de învățământ, acest fenomen acoperă doar o parte din complexitatea faptelor motivate de prejudecată. Acestea includ o gamă variată de comportamente care nu sunt reglementate în mod explicit de legislația actuală, dar care pot avea consecințe grave asupra victimelor și comunității. Spre deosebire de bullying, care este adesea asociat cu relații de putere inegale între agresor și victimă, faptele motivate de prejudecată se bazează pe intoleranță față de caracteristicile protejate ale persoanelor sau grupurilor.

În Republica Moldova, legislația națională a fost consolidată prin adoptarea unor acte normative precum Legea nr. 121/2012 privind asigurarea egalității și Legea nr. 52/2014 privind Avocatul Poporului. Aceste legi au stabilit un cadru solid pentru combaterea discriminării, permițând includerea unor criterii extinse de protecție, cum ar fi genul, orientarea sexuală, dizabilitatea și identitatea de gen. Totuși, aplicarea acestor prevederi rămâne limitată, în principal din cauza lipsei de instruire adecvată a funcționarilor responsabili și a unor mecanisme eficiente de monitorizare. În România, lipsa unor prevederi explicite în Codul Penal și în legislația contravențională privind motivele de prejudecată reprezintă o barieră semnificativă în gestionarea cazurilor. Astfel, adaptarea legislației pentru a include specificații clare și detaliate privind motivele de prejudecată devine esențială în ambele state.

Educația populației joacă un rol central în prevenirea faptelor motivate de prejudecată, în special în rândul minorilor. Este necesară implementarea unor programe de responsabilizare care să vizeze atât minorii, cât și persoanele responsabile de educația, instruirea și supravegherea acestora. Aceste programe trebuie să includă teme despre drepturile omului, egalitate și toleranță, oferind atât cunoștințe, cât și instrumente practice pentru recunoașterea și prevenirea comportamentelor discriminatorii. În acest sens, Ghidul privind Drepturile Omului, lansat recent și în Republica Moldova, oferă un suport valoros pentru promovarea educației în acest domeniu. Ghidul, dezvoltat inițial ca o inițiativă baltică, s-a extins treptat în mai multe țări europene, incluzând și Republica Moldova, reprezintă o resursă esențială pentru înțelegerea și aplicarea drepturilor fundamentale.

Pentru a sprijini implementarea unor politici eficiente, este necesar ca sistemele de evidență a infracțiunilor și contravențiilor să includă specificații clare privind motivele de prejudecată, astfel încât să fie posibilă analiza detaliată a acestor fapte. Aceste date ar permite autorităților să dezvolte strategii informate și să monitorizeze tendințele fenomenului. De asemenea, instruirea funcționarilor publici, inclusiv a polițiștilor, procurorilor și judecătorilor, este crucială pentru o înțelegere corectă a particularităților acestor infracțiuni și pentru aplicarea uniformă a legii. Aceste cursuri ar trebui să acopere calificarea faptelor, documentarea acestora și gestionarea adecvată a situațiilor în care discursul de ură și instigarea la discriminare sunt implicate.

Un alt element important este colaborarea între instituțiile statului și organizațiile societății civile. Consiliile pentru Egalitate din Republica Moldova și România pot juca un rol esențial în sensibilizarea societății, monitorizarea discriminării și oferirea de sprijin victimelor. Implicarea societății civile contribuie la dezvoltarea unor inițiative care să promoveze o cultură a respectului pentru diversitate și egalitate, oferind un model de bune practici și sprijin în procesul de implementare a politicilor publice.

Conform studiilor, criminalitatea motivată de prejudecată comisă de minori are implicații grave nu doar asupra victimelor, ci și asupra comunității, deoarece perpetuează stereotipurile și polarizarea socială. În acest context, este crucial ca legislația, educația și implicarea comunitară să fie integrate într-o abordare holistică, care să promoveze prevenirea și să asigure sancționarea eficientă a acestor fapte. Recomandările autorilor includ perfecționarea cadrului legal prin includerea unei terminologii mai precise, dezvoltarea unor mecanisme de evidență detaliată a faptelor și organizarea de cursuri de instruire pentru funcționarii implicați.

În concluzie, prevenirea și combaterea criminalității motivate de prejudecată în rândul minorilor necesită un efort concertat din partea tuturor actorilor implicați. Republica Moldova și România trebuie să își consolideze cadrele legislative și instituționale, să promoveze educația privind drepturile omului și să dezvolte mecanisme eficiente de monitorizare și intervenție. Aceste măsuri, combinate cu o colaborare strânsă între instituții și societatea civilă, pot contribui la reducerea vulnerabilității grupurilor afectate și la crearea unei societăți mai incluzive și mai echitabile. Numai printr-o astfel de abordare integrată, criminalitatea motivată de prejudecată poate fi gestionată eficient, iar drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, inclusiv ale minorilor, pot fi protejate și promovate.

Referințe bibliografice

1. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA), *Unmasking bias motives*. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-unmasking-bias-motives-paper_ro.pdf (accesat la 23.11.2024).
2. Programul Național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142723&lang=ro (accesat la 23.11.2024).
3. Oficiul Avocatului Poporului (OAP). *Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*. <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/10/Studiu-PERCEPTII-DO-2021.pdf> (accesat la 23.11.2024).
4. UNICEF. *One school for all*. <https://www.yumpu.com/en/document/read/27571321/one-school-for-all-unicef> (accesat la 23.11.2024).
5. Comisia Europeană. *Mapping of research on Roma children in the EU 2014-2017*. https://commission.europa.eu/document/download/84c8a2c8-2854-47b6-a790-036dede39b89_ro?filename=mapping_of_research_of_roma_children_in_the_eu_2014_2017_final.pdf (accesat la 23.11.2024).
6. Cancelaria de Stat a Republicii Moldova. *Raport de evaluare a PNADO 2018-2022*. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_de_evalu-

are_pnado_2018-2022.pdf (accesat la 23.11.2024).

7. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. *Proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative (crimele motivate de prejudecată)*. <https://www.justice.gov.md/ro/content/proiectul-legii-privind-modificarea-si-completarea-unor-acte-legislative-crimele-motivate-de> (accesat la 24.11.2024).

8. OSCE. *Hate crime reporting in Moldova*. <https://hatecrime.osce.org/moldova>, cu versiunea în limba română <https://www.osce.org/files/f/documents/a/9/313316.pdf> (accesat la 24.11.2024).

9. Consiliul Europei. *Final draft: Data collection in Moldova*. <https://rm.coe.int/final-draft-data-collection-md-ro-2-/1680a2d62f> (accesat la 24.11.2024).

10. Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului 2018-2022. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro (accesat la 24.11.2024).

11. Legea nr. 111 din 21 aprilie 2022 pentru modificarea unor acte normative. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131558&lang=ro (accesat la 24.11.2024).

12. Codul Penal al României. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/282902> (accesat la 24.11.2024).

13. Ordonanța Guvernului României privind regimul juridic al contravențiilor. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/29779> (accesat la 24.11.2024).

14. OSCE. *Legi privind infracțiunile motivate de ură: Ghid practic*. <https://www.osce.org/files/f/documents/7/f/36428.pdf> (accesat la 25.11.2024).

15. Consiliul Europei. *ECRI: Concluzii privind România (al cincilea ciclu de monitorizare)*. <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680a59af0> (accesat la 25.11.2024).

16. Legea Republicii Moldova nr. 52/2014 privind Avocatul Poporului. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141519&lang=ro (accesat la 26.11.2024).

17. Legea Republicii Moldova nr. 121/2012 privind asigurarea egalității. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144449&lang=ro (accesat la 26.11.2024).

18. Ghidul privind Drepturile Omului. <https://www.humanrightsguide.md/themes> (accesat la 26.11.2024).